

جامعه‌شناسی سینمای

(زندگی اجتماعی در گذر فیلم)

جین-ان سترلند

کترین فلت

ترجمه: دکتر ح. ا. تنهای

عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز

دکتر لیلا شعبان

نشر دری تنهای و بهمن برنا

۱۳۹۶

فهرست جامعه‌شناسی سینمایی

شگفتار / ۷

صل یکم / مقدمه / ۱۳

جامعه‌ی آمریکایی و فیلم / ۱۳

جامعه‌شناسی و فیلم / ۱۷

خوانش جامعه‌شناختی یک فیلم / ۱۸

فیلم، مثابه‌ی متن / ۲۳

جامعه‌شناسی فیلم / جامعه‌شناسی از گذار فیلم / ۲۵

به‌ی، ر، جامعه‌شناختی / ۲۸

دیدگاه‌های نظری / ۳۰

روش‌ها / ۳۴

در این کتاب / ۳۷

ارجاعات / ۴۰

یادداشت‌ها / ۴۲

صل دوم نظریه‌ی جامعه‌شناختی / ۷:

ارجاعات / ۵۲

فواندنی ۱-۲ با مکس در تاریکی نشستن: نظریه‌ی جامعه‌شناختی کلا یک از گذار فیلم، مایکل کیمل / ۵۳

سوختن و طلوع سرمایه‌داری / ۵۶

۱۹۰۰ و انتقال از فئودالیسم به سرمایه‌داری / ۶۱

رقص با آواتار: حسرت روسویی برای جهانی که گم کرده‌ایم / ۶۲

باییت و فرهنگ گناه / ۷۰

خردگرایی سرمایه‌دارانه به مثابه‌ی در پدرخوانده / ۷۵

نظریه‌ی کلاسیک و لذت / ۷۸

ارجاعات / ۷۹

یادداشت‌ها / ۷۹

فواندنی ۲-۲ رمزگشایی جامعه‌ی مدرن: ماتریکس سه‌گانه و قلمرو بیگانگی، هری اف داهمس / ۸۰

ماتریکس سه‌گانه و نظریه‌ی اجتماعی ژان بودریار / ۸۱

مارکس، وبر، و جامعه‌ی مدرن به مثابه‌ی قلمرو بیگانگی / ۸۳

مارکس و بیگانگی / ۸۵

وبر و قفس آهنی / ۸۷

قاشقی وجود ندارد / ۸۸

ماتریکس به مثابه‌ی نقد زندگی روزانه / ۹۰

نظریه‌ی اجتماعی از گذار ماتریکس: سه گانگی ماتریکس به مثابه‌ی نظریه‌ی اجتماعی / ۹۲

فراتر از آینه: نظریه‌ی های نمایانگر و نمایان شده / ۹۴

سه گانگی ماتریکس: نقد جامعه‌ی کار / ۹۶

ارجاعات / ۹۸

یادداشت‌ها / ۱۰۱

پس گفتار: نور، نورین، نظریه: تصویرسازی هالیوود از گذار لئوهای چندگانه‌ی جامعه‌شناسی، مارک روبینفلد / ۱۰۲

فصل سوم طبقه‌ی اجتماعی / ۱۰۹

ارجاعات / ۱۱۰

خواندنی ۱-۳: دگرگونی اجتماعی از گذار سینما، جیمز جی دوو / ۱۱۵

تحرك اجتماعي افراد / تحقق / ۱۱۶

پیشخدمتی در سینما (وین و سول) / ۱۱۸

باتو و ولگرد (کلاید، رونیم، فرد جکسن، و همیلتن لاسک، ۱۹۵۵) / ۱۲۰

ویل هانتینگ نیک (گاس دن سنت ۱۹۹۷) / ۱۲۳

نتیجه‌گیری / ۱۲۷

ارجاعات / ۱۲۹

یادداشت‌ها / ۱۳۰

خواندنی ۲-۳: طبقه در اتاق درس: نگرش مخدوش هالیوودی از نابرابری، ابرت سی بولمن / ۱۳۱

ژانر فیلم دبیرستان / ۱۳۳

فرهنگ فقر سینمایی / ۱۳۵

به جنگل خوش آمدید: مدرسه‌ی شهری در فیلم‌های هالیوودی / ۱۳۷

کارکنان مدرسه: دیوانسالارهای بی‌منطق و معلمان بی‌کفایت / ۱۴۰

بیگانه به مثابه‌ی قهرمان - معلم / ۱۴۲

جهان‌بینی محافظه‌کارانه‌ی سیاسی هالیوود / ۱۴۷

نتیجه‌گیری: مرزهای مدرسه‌ی شهری / ۱۵۲

ارجاعات / ۱۵۴

یادداشت‌ها / ۱۵۵

پسا گفتار: طبقه‌ی اجتماعی در آمریکا و مردمی مثل ما / ۱۵۸

پیش‌گفتار

جامعه‌شناسی سینمایی: زندگی اجتماعی در گذار فیلم، با ویراستاری جین آن ساترلند و کاترین فلتنی^۱ و در ویرایش دوم آن در سال ۲۰۱۳، توجه مرا برای برگردانی آن به فرسی به‌چند دلیل مهم جلب نمود. نخست آن که رویکرد جامعه‌شناسی سینمایی با مثابه یک شاخه در علم جامعه‌شناسی، دارای نظریه و روشی خاص است، و به تناسب با جینش و ترکیبی ساده از چندین اظهارنظر متفاوت افراد متخصص متفاوت است. دوم آن که به گونه‌ای اتفاقی ویراست‌گران کتاب، نظریه‌های مهم جامعه‌شناختی را بر اساس و مشابهت تفکیک سه پارادایمی که مبنای تقسیم‌بندی من از سال ۱۳۷۱ در کتاب درآمدی بر مکاتب و نظریه‌های جامعه‌شناسی بوده است، قرار داده‌اند: انسجام‌گرایی به نمایندگی دورکهایم، تضادگرایی به نمایندگی مارکس و تضادگیرایی به نمایندگی وبر، سوم آن که به مانند باور من، ویراستاران برآنند که نظریه‌ی بنیان‌گزاران که آن‌ها با عنوان نظریه‌های کلاسیک بدان‌ها اشاره می‌کنند، هنوز از بهترین قالب‌ها و چارچوب‌های تبیینی جامعه‌شناختی هستند و بررسی و تدوین جامعه‌شناختی را تسهیل می‌کنند. چهارمین دلیل من برای دوست داشتن این کتاب، اشاره‌ی دقیق ویراستاران به لزوم چارچوب نظری برای تبیین واقعیت اجتماعی است، چیزی که من آن را با عنوان منطقه‌ی A^۲ معرفت‌شناسی در تبیین نظری می‌شناسم. ششم آن که در ادامه‌ی پارادایم‌های نظری به دستگاه‌های نظری کولی، مید، گافمن و کنش متقابل نمادی، که نام هربرت بلومر، موسس و نام‌گزار

1- Sutherland Jean-Anne and Kathryn Feltey, 2013, Cinematic Sociology: social life in film. 2nd Ed. Los Angeles: Sage Publication

۲- تنهایی، جامعه‌شناسی نظری، چاپ پنجم، ۱۳۹۶، فصل دوم.

این اصطلاح هست را از قلم انداخته‌اند، اشاراتی داشتند. هفتمین نشانه‌ی علاقه من به برگردانی این متن تاکید کتاب بر روش کیفی و میدانی در جامعه‌شناسی سینما بود. هشتمین نکته‌ی قابل توجه من، نقد مارکسی ویراستاران به مفهوم طبقه‌ی متوسط است، که من هم با شرحی مشابه سال‌هاست در تنظیم دستگاه نظری قشربندی خودم، به‌همین دلیل از مفهوم طبقه‌ی متوسط پرهیز می‌کنم. بنابر نظر ویراستاران مفهوم طبقه‌ی متوسط بر ساختن ایدئولوژی سرمایه‌داری است تا با آن درستی فرهنگ روستا را خود را توجیه کرده و مهم‌ترین آرزوی مهاجرین به آمریکا را در ممکن کردن اهداف و گوهر این طبقه خلاصه کنند. پیروی از شاخص‌های فرهنگ طبقه‌ی متوسط به معنای اجتماعی شدن و یا فرهنگی شدن فرهنگی روستا است که سرمایه‌داری پذیرش آن را شرط بهنجاری می‌داند، و به‌همین دلیل است که مهاجرین هرچه بیشتر مایلند خود را با چنین فرهنگی سازگار نشان دهند تا از مزیت‌های اجتماعی و اقتصادی آن بهره‌مند شوند، این دیتا ایر من، یعنی برسازی گفتمان خاموش سلطه در حاکمیت‌های ناوحدت‌گرا است. و هر اصلی فیلم‌های هالیوودی، پرورنده‌ی چنین روحیه‌ای در میان آمریکایی‌های غیرانگلساکسنی است که به‌انگیزه و قصد ورود به حلقه‌های درونی فرهنگ آمریکایی ناگزیر به‌چنین سلطه‌ی خاموشی تن می‌دهند، و این یعنی کاربرد اصطلاح اجتماعی کردن، و نه اجتماعی شدن، یا فرهنگی کردن و نه فرهنگی شدن. در بحث به‌همان معنای سوسیالیسم دور کهیمی^۱ که توسط دستگاه فیلمسازی کیوبیک انجام می‌پذیرد. فرهنگ روستا طبقه‌ی متوسط آمریکایی مایل است این نکته را به مخاطبین خود القاء کند که بدون هیچ زمینه اقتصادی - اجتماعی با تلاشش، می‌تواند در آمریکا موفق شود، به‌همین دلیل فیلم‌های هالیوودی، مانند فیلم‌های فردینی و هندی در ایران، عاقبت خوشی را برای قهرمانان فردگرا و مخاطبین تشنه‌ی خلق قهرمان و پهلوان‌گرایی رقم می‌زند، آدم‌های بد به سزای‌شان می‌رسند و آدم‌های خوب پیروز و سربلند می‌شوند. یک فرد، به تنهایی و علیرغم جبرهای طبقاتی و اقتصادی، یا فرهنگی و اجتماعی، در یک شهر، یا روستا، در یک کارخانه و یا در یک زندان، همه مشکلات و بدی‌ها را سامان می‌دهد، که این در فهم و زمینه‌ی

۱- تنهایی، جامعه‌شناسی معرفت و معرفت‌شناسی نظریه، چاپ دوم، ۱۳۹۱

۲- تنهایی، بازشناسی تحلیلی نظریه‌های مدرن جامعه‌شناسی، مدرنیته‌ی میانی، فصل ششم.

جامعه‌شناسی، یعنی مهم ندانستن سازمان یافتگی واقعیت اجتماعی. آخرین دلیل من برای ترجمه‌ی این کار، تأکید و بررسی نظریه به مثابه‌ی چارچوبی برای فهم واقعیت است که نمونه‌های فیلم‌ها در این جا، نه به عنوان جامعه‌شناسی ادبیات یا جامعه‌شناسی هنر، بلکه به عنوان واقعیت‌هایی مورد توجه قرار گرفتند که بایستی با تحلیل نظری شناخته شوند، کاری که در میان دانشجویان جامعه‌شناسی هنر در ایران نیز می‌تواند کارکردی مثبت داشته باشد.

به همین دلیل، پیشنهاد سرکار خانم دکتر لیلا شعبانی، از دانشجویان سابق دوره‌ی دکتری من، که سابقه‌ی چند کار پژوهشی نیز با من داشت را برای ترجمه‌ی مشترک این کتاب اشتقاق پذیرفتم. ترجمه‌ی مشترک متن، با همکاری متقابل و تقسیم کار مشترک انجام گردید و سرانجام نیز مقابله‌ی نهایی متن، ویراستاری جامعه‌شناختی، و نظایر به اشتها را من برعهده گرفتم. سپس با توجه به مشکلات نشر، بالابون ه‌زینه کتاب برای دانشجویان و فراوانی وظایف موجود و کمی وقت، تصمیم گرفتم تازه‌اش را از این کتاب را به سامانه‌ی نشر بسپاریم تا در فرصتی مناسب نسبت به ترجمه و نشر باقی فصول اقدام کنیم؛ پیشنهادی که سرکار خانم دکتر شعبانی نیز پسندید.

نشر این کار توسط نشر «دریای تنهایی» و با همکاری نشر «بهمن برنا» انجام می‌گردد، که بدین وسیله از ناشر محترم نشر بهمن برنا، جناب آقای شاپوری، سپاسگزاری می‌کنم.

ح.ا. تنهایی

نشر «دریای تنهایی»

تیرماه ۹۶ مهرشهر